

De terugkeer van de overheid 'Whatever it takes'

Johan Malcorps

Door de aanpak van de kredietcrisis (2008) en de coronacrisis (2020) is de overheid terug sterk op de voorgrond getreden. Slechts met zware interventies van de staat kon een nieuwe economische depressie als in 1929 of een onbeheersbare pandemie vermeden worden. De overheid legde regels op, greep zwaar in op de economie en op ons sociaal leven. In beide gevallen kwamen overheden en centrale banken met massa's financiële middelen over de brug, waardoor het ineenstorten van het hele economische systeem kon vermeden worden. Geld bleek geen probleem te zijn. De overheid en de centrale banken stelden zich garant. In de eurocrisis, een directe afgeleide van de kredietcrisis, sprak de gouverneur van de Europese Centrale Bank in 2012 de gevleugelde woorden dat hij zou doen 'whatever it takes' om de euro te redden en zo de schulden crisis te bezweren. Het volstond om financiële aasgieren af te houden en het vertrouwen op de financiële markten te herstellen.

Ook voor de aanpak van de klimaatcrisis die ons nu overspoelt, nemen overheden steeds meer het heft in handen. Het model van de New Deal van president Roosevelt in de jaren '30 van de vorige eeuw werkt inspirerend. Ann Pettifor werkte met de New Economics Foundation al in 2008 een groene versie uit van die New Deal (zie verder). Europees Commissievoorzitter Ursula von der Leyen, presenteerde in 2019 de Europese Green Deal. In de VS voeren jongeren van de Sunrise Movement en progressieve democraten zoals Alexandria Ocasio-Cortez actie voor de invoering van een Green New Deal. De nieuw verkozen president Joe Biden neemt daar belangrijke delen van over. Ineens blijkt dat miljarden kunnen worden gemobiliseerd om de economie te herstellen post-corona en om tegelijk de transitie naar een klimaatneutrale economie een enorme boost te geven. Groene herstelplannen worden het nieuwe normaal.

Het contrast met het neoliberale beleid sinds de jaren '80 en het verkrampde austeriteitsbeleid nog maar enkele jaren terug, kan niet groter zijn.

Thatcher, Reagan en Milton Friedman lijken een verre akelige droom. Net als 'de zwarte nul' van de Duitse minister Wolfgang Schäuble. De econoom John Maynard Keynes doet zijn triomfantelijke herintrede.

Het contrast met het neoliberale beleid sinds de jaren '80 en het verkrampde austeriteitsbeleid nog maar enkele jaren terug, kan niet groter zijn.

In dit artikel overloop ik graag met u drie recent verschenen boeken van sterke vrouwen die ons economisch denken en onze samenleving een nieuwe richting op stuwen:

- Mariana Mazzucato, met haar boek *Mission Economy*;
- Stephanie Kelton met *The Deficit Myth* en

- Ann Pettifor, met *The Case for the Green New Deal*.

En alle drie nemen ze de donut-economie van een vierde sterke vrouw, de groene econome Kate Raworth, mee als uitgangspunt.

Apollo

Mariana Mazzucato verwierf grote faam als auteur van *The Entrepreneurial State* (2013), waar ze op overtuigende wijze aantoonde dat veel technologische vernieuwing in feite overheidsgestuurd is en dat de hightech privébedrijven ten onrechte alle pluimen op hun hoed gestoken hebben. De ontwikkeling van internet, GPS, touchscreens, smartphones, zoekmachines gebeurde allemaal op initiatief en met middelen van de overheid. Bedrijven als Apple en Google deden er nadien hun voordeel mee. Ze pleit er sterk voor dat het overheidsinitiatief dat aan de bron ligt van veel innovaties achteraf verzilverd wordt doordat de return van deze innovaties ook terugvloeit naar de gemeenschap. Vandaag geldt dit bijvoorbeeld ook voor bedrijven van Elon Musk, zoals Tesla of Space X.

In *Mission Economy* werkt ze vooral het voorbeeld uit van het Apollo-project in de jaren '60 van de vorige eeuw. President John Kennedy formuleerde in 1961 een 'missie': tegen het eind van de jaren '60 zouden er mensen op de maan landen en ook veilig terugkeren naar de aarde. Om dat te bereiken zouden alle noodzakelijke middelen ingezet worden, zou alles gedaan worden wat nodig was. Geld was geen probleem. Het maanproject kostte de VS (bij benadering) 283 miljard dollar.

Ze pleit er sterk voor dat het overheidsinitiatief dat aan de bron ligt van veel innovaties achteraf verzilverd wordt doordat de return van deze innovaties ook terugvloeit naar de gemeenschap.

Essentieel voor het welslagen van Apollo was een goede samenwerking (co-creatie) tussen de publieke sector (NASA), privébedrijven en de civiele samenleving. En de inbreng van zowel natuur- als sociale en menswetenschappen. Een groot missiegedreven project als Apollo zorgt voor bedoelde, maar ook onverwachte meerwaarde. Mazzucato publiceert een lange lijst van afgeleide (*spillover*-) technologieën die door de maanmissie

tot stand kwamen: van PC's en computermuizen tot isolatiemateriaal voor woningen, zonnepanelen, MRI-scanners en nutriënten voor babyvoeding, ...

Moonshot

Voor Mazzucato is dit het model voor het soort 'missiegedreven economie' die we nodig hebben om grote uitdagingen de baas te kunnen, zoals het klimaatprobleem, pandemieën, toenemende sociale ongelijkheid en werkloosheid of andere duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN. In al deze gevallen is er nood aan een *whatever it takes-mentality*, aan *moonshot thinking*. Waarom zouden we geen volledige tewerkstelling kunnen creëren via een jobgarantieplan van de overheid? Of in Europa de komende jaren honderd klimaatneutrale steden realiseren? En straks gaat het misschien letterlijk

over een nieuwe *moonshot*: een nieuwe *space race* tussen het Artemis-project van de VS/EU en soortgelijke Chinees-Russische plannen.

Ten aanzien van de grote uitdagingen van onze tijd laat de privésector het afweten. Alleen de overheid kan op deze schaal zorgen voor de noodzakelijke verandering. Het kapitalisme is disfunctioneel en moet herdacht worden. De financiële sector met haar kortetermijndenken heeft de economie overwoekerd. Het overwicht van de fossiele industrie zorgde voor klimaatontwrichting. De positieve rol van de overheid werd stelselmatig miskend. Anderzijds mogen we niet vervallen in het andere uiterste van een centraal geplande economie.

Voor de neoliberale economen moest overheidsoptreden beperkt worden tot het bijsturen van de markt als er gaten vallen (de nachtwakerstaat). Dat is het uitgangspunt van de *Market Failure Theory*: de publieke sector heeft enkel een rol te spelen als de markt faalt. Maar Mazzucato vindt dat het aan de overheid is om de vraag te stellen welke markten we willen, welke maatschappelijke doelen we vooropstellen en daarnaar te handelen. Niet de belangen van de *shareholders*, maar van alle maatschappelijke *stakeholders* moeten daarbij centraal staan. Ook veel bedrijven voelen vandaag de drang om te kiezen voor een meer missiegedreven aanpak, en niet enkel voor snelle winsten. Mazzucato verzet zich tegen de trend om steeds meer publieke taken te privatiseren of ambtenaren te vervangen door consultants. Intussen is bewezen dat dit de kosten voor de gemeenschap alleen maar de hoogte in jaagt. En het houdt een groot risico in om de capaciteit van de overheid op die manier steeds verder uit te hollen.

Ook veel bedrijven voelen vandaag de drang om te kiezen voor een meer missiegedreven aanpak, en niet enkel voor snelle winsten.

En Mazzucato blijft niet steken in theorie. Ze werkte een missiegedreven strategie uit voor het Europees HORIZON-innovatieprogramma.

Nieuwe missies: gezondheid — klimaat — digitale democratie

Voorbeelden van nieuwe missies zijn er in overvloed. De snelle ontwikkeling van onder meer RNA-vaccins tegen COVID-19, kwam er dankzij sterke overheidssteun. Regeringen zouden dan ook meer op hun strepen moeten staan als het gaat om intellectuele eigendomsrechten en overwegen om dwanglicenties op te leggen. Patenten mogen niet misbruikt worden om monopoliewinsten te creëren. De prijzen van vaccins moeten laag gehouden worden en de vaccins moeten wereldwijd voor iedereen toegankelijk zijn. Mazzucato ijvert voor een *people's vaccin*.

Ook de New Deal is voor Mazzucato een belangrijke nieuwe missie. Ursula von der Leyen sprak niet toevallig over de Green Deal als 'Europe's man on the moon moment'. Bedrijven zijn niet noodzakelijk van slechte wil, maar als je de klimaattransitie aan de markt overlaat, gaat die veel te traag. Ook met halfhartige maatregelen als subsidies of een CO₂-taks om de markt bij te sturen, gaan we er niet geraken. Regeringen moeten er voluit voor gaan zoals Duitsland met zijn *Energiewende* of Zweden met zijn

missie voor een fossielvrije toekomst. De overheid moet zelf haar ondernemende rol opnemen. Bijvoorbeeld via een overheidsbank naar het model van de Duitse KfW ontwikkelingsbank of via de Europese Investeringsbank.

Een andere uitdaging ligt in de digitale ontwikkelingen en in het veiligstellen van onze democratie. Big Tech heeft, gebruik makend van technologieën ontwikkeld door de overheid, grote marktmonopolies opgebouwd, op grote schaal data gekaapt en een soort van digitaal feodalisme geïnstalleerd. De overheid moet de toegang tot digitale platforms terug democratiseren. En dat kan via een moderne *commons*-benadering in de lijn van de aloude *commons*, zoals beschreven door Elinor Ostrom. De burgemeester van Barcelona, Ada Calau, bewijst hoe een stad een eigen *data commons* kan opzetten.

Anders omgaan met begrotingen

Missiegedreven beleid veronderstelt dat er helemaal anders gewerkt wordt met begrotingen. De eerste vraag is: wat moet er gedaan worden? Dan pas komt de vraag: hoe gaan we het betalen? Overheden die een eigen munt beheren, kunnen via hun Centrale Bank altijd voldoende middelen creëren om grote uitdagingen aan te gaan, zoals een

oorlog, sociale doelen, het redden van banken, het keren van de klimaatcrisis. Mazzucato verwijst expliciet naar de Moderne Monetaire Theorie (MMT) en Stephanie Kelton (zie verder).

De eerste vraag is: wat moet er gedaan worden? Dan pas komt de vraag: hoe gaan we het betalen?

Als in 2020 in de VS een reddingspakket van 2 biljoen dollar werd opgehoest om de gevolgen van de pandemie aan te pakken, waarom hebben we dat dan niet eerder gedaan om de wooncrisis te bestrijden, of om miljoenen hongerige kinderen te voeden, vraagt Mazzucato zich af.

Uiteraard zijn er limieten aan geldcreatie, bijvoorbeeld de inflatie. Ook hier volgt ze de MMT. Maar missiegedreven overheidsinvesteringen zullen geen inflatoir effect hebben. Ze zullen zorgen voor een uitbreiding van de economie. Bovendien pleit ze voor investeringen die van bij het begin sociaal ontworpen zijn: we moeten werk maken van 'pre-distribution' (rechtvaardige verdeling vooraf) in plaats van herverdeling ('re-distribution') achteraf.

De discussie over het financieringsmodel achter zo een voluntaristisch missiegedreven overheidsbeleid, is natuurlijk essentieel. Daarvoor kunnen we dan terecht bij de tweede auteur in het rijtje, Stephanie Kelton.

Geld is niet het probleem

Stephanie Kelton is één van de belangrijkste woordvoerders geworden van de Moderne Monetaire Theorie. Voor haar zijn overheidstekorten niet het probleem om tot een vernieuwend beleid te komen. De echte tekorten liggen op het vlak van tewerkstelling

(voldoende goede jobs), gezondheid, onderwijs, klimaat, ... Als de overheid echt een doel voor ogen heeft, kan ze geld genoeg vrij maken. Kelton verwijst naar het *moonshot*-project van Mazzucato. Of naar de klassieke tekst van Keynes *How to pay for the war?*

Centraal in het MMT-denken is de stelling dat de begroting van een regering die een eigen munt uitgeeft ('currency issuer') niet mag vergeleken worden met het budget van een gewoon gezin ('currency users'). De mensen bang maken door hen wijs te maken dat zij hoofdelijk aansprakelijk zijn voor een welbepaald aandeel van de overheids-schuld, is ronduit belachelijk⁵⁴.

Als het er echt op aankomt, is 'deficit spending' de norm. Dat is de laatste jaren ten overvloede gebleken. Overheden zijn niet afhankelijk van belastingen of leningen om geld in kas te krijgen. Dat lijkt maar zo. In feite is het omgekeerd. Volgens de geldtheorie van Hyman Minsky gaan overheden eerst geld uitgeven en investeren, en dan pas belastingen heffen om een deel van dat geld terug te verdienen. De belastingbetalers financieren de overheid niet, de overheid financiert de burgers, zodat ze belastingen kunnen betalen. Uncle Sam heeft geen dollars nodig.

De belastingbetalers financieren de overheid niet, de overheid financiert de burgers, zodat ze belastingen kunnen betalen.

Centrale banken hebben op dit moment heel wat macht. Ze kunnen door renteverlagingen geld goedkoper maken om nieuwe zuurstof te geven aan de economie. Of ze kunnen via een techniek als *quantitative easing* extra geld in omloop brengen door staatsobligaties of andere financiële assets op te kopen en zo geld in de economie te pompen om meer economische activiteit mogelijk te maken. Een centrale bank kan dus nieuw geld creëren.

Maar de aanhangers van MMT gaan nog een stap verder. Ze vinden dat de macht om geld te scheppen rechtstreeks aan de overheid toekomt en niet aan centrale banken, die autonoom zijn en in feite niet aan democratische controle onderworpen zijn.

Belastingen dienen dus niet om beleid te financieren (financieringsheffingen). Ze moeten er wel voor zorgen dat er geen teveel aan geld komt waardoor geld aan waarde verliest (inflatie). Belastingen kunnen wel ingezet worden om het gedrag van bedrijven of burgers te sturen (sturende heffingen). MMT zorgt dus niet voor een gratis lunch. Een omzichtig begrotingsbeleid blijft nodig, maar de restricties zijn van een heel andere orde. Er is het inflatierisico, maar vooral ook de vraag of de capaciteit en middelen er zijn in de reële productie-economie, om geld efficiënt te besteden. Voor MMT is de uitdaging niet het respecteren van financiële grenzen. De echte uitdaging is het respecteren van de grenzen van de planeet, de grondstoffenvoorraden.

Recht op werk: een jobgarantieplan

Voor Kelton moet het overheidsbudget dus niet in evenwicht zijn, maar de economie, of ruimer, de samenleving moet in evenwicht zijn. Structureel hoge werkloosheid is voor

haar een bewijs dat de overheidsschuld te laag is, dat er te weinig geïnvesteerd is door de overheid om een tekort dat er echt toe doet (het recht op zinvol werk voor iedereen) te dekken. MMT-ers pleiten voor een beleid van volledige tewerkstelling. Juist daardoor kunnen prijzen en de economie gestabiliseerd worden. In de VS pleiten ze voor het instellen van een federale jobgarantie. Iedereen krijgt dan de kans (geen verplichting) om aan het werk te gaan in publieke diensten op lokaal niveau, met een gegarandeerd minimumloon van 15 dollar per uur. Zo kunnen miljoenen goed betaalde jobs gecreëerd worden binnen een nieuwe zorgeconomie waarin mensen zorgen voor elkaar, hun gemeenschap en de planeet. Er is overigens een voorgaande. In de jaren dertig gaf president Roosevelt aan miljoenen werkloze jongeren de kans om zich in te zetten voor natuurbescherming via het 'Civilian Conservation Corps' (CCC), de 'vergeten poot' van zijn New Deal. Kelton verwijst ook naar succesvolle publieke tewerkstellingsprogramma's in Argentinië, India en Zuid-Afrika. Als de overheid zorgt voor werk, is er ook geen nood om handelsoorlogen aan te gaan met andere economieën. Zonder volledige tewerkstelling, geen fair trade.

Zoals recent bewezen is, is schulden maken om te investeren nodig om economische depressies te vermijden. Kelton illustreert dit aan de hand van een tijdslijn: grote inzinkingen van de economie volgen steeds op periodes van versobering en onderinvestering. De schulden die de overheid aangaat, zorgen voor meer rijkdom bij burgers en bedrijven: de rode inkt van de overheidsbegroting is de zwarte inkt van de privésector en van de gezinnen.

Grote inzinkingen van de economie volgen steeds op periodes van versobering en onderinvestering.

Kortom, een rechtvaardige en welvarende wereld – die economische duurzaamheid verbindt met volledige tewerkstelling, welzijn, minder ongelijkheid en uitstekende publieke diensten voor allen, ligt binnen handbereik.

Wat we zeker niet moeten gaan doen is eerst geld uitgeven en dan jarenlang fors besparen en de economische heropleving nekken. Austeriteitsbeleid is een gebrek aan verbeeldingskracht. Net als ecologische exploitatie. Terwijl alles voorhanden is om een economie te bouwen die onze gemeenschap en ecosystemen juist verrijkt. Een echte economie van het volk.

Hoe betalen we de Green Deal?

Ann Pettifor is de derde in ons rijtje. In haar boek *The Case for the Green New Deal* sluit ze zich sterk aan bij de twee voorgaande auteurs.

Pettifor is niet aan haar proefstuk toe. Ze werkte in 2008 mee aan een eerste voorstel van Green New Deal van de New Economic Foundation in het Verenigd Koninkrijk⁵⁵. Het uitgangspunt van de groep was toen de 'triple crunch', de drievoudige crisis waarmee de wereldeconomie op dat moment geconfronteerd werd: een financiële crisis, de crisis van de klimaatverandering en de crisis van stijgende energieprijzen. De oplossing

lag volgens de auteurs in een groene variant op de New Deal van de Amerikaanse president Franklin Roosevelt in de jaren 1930.

In haar nieuw boek reageert ze op de recente positieve ontwikkelingen: een Green Deal staat in de steigers zowel in Europa als in de VS. Zij wil nu vooral de vraag beantwoorden hoe we zo'n Green Deal kunnen betalen, zonder bijvoorbeeld via belastingen nieuwe lasten te leggen op de werkende mens.

Er mag geen twijfel bestaan dat we grote projecten van de overheid zoals een *moonshot* kunnen financieren. Als we iets willen, kunnen we het ook betalen. Ze verwijst naar Mariana Mazzucato: ook voor haar is de overheid de 'eerste investeerder'. De vraag is voor haar niet of we grote projecten als de Green Deal kunnen betalen. Maar in tegenstelling tot Stephanie Kelton wil ze wel een duidelijk antwoord op de vraag *hòe* we het gaan betalen.

Essentieel voor haar is dat het monetair systeem op de schop gaat en dat we anders gaan denken over geld. Ons financieel systeem is een publiek goed, dat van ons werd afgepakt door de 1 procent rijksten. We moeten het terug in handen krijgen en radicaal omvormen. Het moet terug ten dienste gesteld worden van onze economie en van ons milieu. Zij legt er veel meer dan Kelton de nadruk op dat vergunde commerciële banken vandaag ook kredieten verlenen en zo geld kunnen creëren uit het niets.

Pettifor heeft meer aandacht voor de Europese situatie. Kelton vertrekt van de bijzondere positie van de VS die niet alleen een eigen munt hebben, maar bovendien het voordeel genieten dat hun dollar wereldwijd als reservemunt dienst doet, zodat ze bijna onbeperkt leningen kunnen aangaan. Voor Pettifor is het van belang dat er een internationale munt komt, die onafhankelijk is van een grote mogendheid. Door de invoering van de euro hebben veel Europese landen de kans verloren om in nood voor leningen beroep te doen op een eigen centrale bank. Terwijl de Europese Centrale Bank die rol niet echt heeft overgenomen. Zo worden eurozone-landen meer afhankelijk van private banken. Het gevolg is dat het beleid dikwijls machteloos blijft tegenover grote uitdagingen, en dat het populisme toeneemt. Pas recent komt hier verandering in.

Ons financieel systeem is een publiek goed, dat van ons werd afgepakt door de 1 procent rijksten.

Keynes revisited

Pettifor loopt hoog op met de econoom John Maynard Keynes. Al direct na de eerste wereldoorlog stelde Keynes bij de gesprekken in Versailles een nieuw monetair systeem voor om de heropbouw na de oorlog te financieren⁵⁶. Hij kreeg geen gehoor. De gevolgen waren navenant. Na de depressie van '29 kreeg hij wel gehoor en ging president Roosevelt resoluut voor de toepassing van een Keynesiaans beleid met zijn New Deal en zijn CCC⁵⁷. Na de tweede wereldoorlog werd een nieuw financieel model in het leven geroepen, Bretton Woods. Dat ging voor Keynes niet ver genoeg. Maar dat model

werd in 1971 door president Nixon ontmanteld. Sindsdien hebben staten grotendeels de macht verloren om investeringen, wisselkoersen of interestvoeten aan te sturen.

Voor Pettifor is een Green Deal en de transitie naar een stationaire economie maar mogelijk, als we de internationale kapitaalstromen onder controle krijgen. Rating-agentschappen zijn voor haar de griezels van een perfide systeem van hyperglobalisering dat afgestemd is op de kortetermijnprofijten van de allerrijksten. Geld moet terug nationaal worden. Centrale banken moeten direct kunnen ingrijpen en kapitaalstromen beperken of overheden kunnen een belasting instellen op kapitaalstromen (bijvoorbeeld een Tobin-taks).

Zo maar geld bijdrukken is niet de oplossing

Ann Pettifor is net als Mazzucato en Kelton voor een programma van gerichte overheidsinvesteringen. Maar ze waarschuwt voor *deficit spending*. Schuldenvrij geld bestaat niet volgens haar — altijd gaat iemand de rekening gepresenteerd krijgen.

Ze gelooft niet in een systeem waarbij centrale banken geld bijdrukken en uitdelen aan mensen (helikoptergeld) of aan regeringen om op grote schaal investeringen te doen. Ze wijst er fijntjes op dat veel centrale banken sinds 2009 dit soort ‘monetair radicalisme’ al in verschillende vormen toepassen, zoals bij de inzet van (*Green*) *Quantitative Easing*. Ze verlaagden rentevoeten en pompten voor 13 tot 20 triljoen dollar in de economie met genereuze subsidies voor privébanken. Maar het bracht geen zoden aan de dijk. De banken gingen niet voluit investeren, de economie herpakte zich niet. De centrale bankiers faalden in hun opzet.

Voor Pettifor is het niet aan anonieme ambtenaren en technocraten in centrale banken om te beslissen hoeveel nieuw geld in de economie gepompt moet worden. Die beslissingen komen toe aan de democratische gemeenschap. Hier is ze het wel eens met Kelton.

Maar ze verzet zich fel tegen de MMT-ers die zich omzeggens verlustigen in het opbouwen van tekorten en schulden⁵⁸. En ze houdt haar hart vast als de MMT-ers beweren dat ze het inflatiespook gaan bedwingen door het heffen van belastingen. Pettifor

denkt vooral ook aan de armste landen, die geen enkele vat hebben op een eigen monetair systeem. Overigens voor alle landen buiten de VS is muntsoevereiniteit een verre droom.

Voor Pettifor is het niet aan anonieme ambtenaren en technocraten in centrale banken om te beslissen hoeveel nieuw geld in de economie gepompt moet worden.

Pettifor pleit voor een duurzaam monetair systeem waarbij het onnodig opbouwen van schulden vermeden wordt. Zij is voorstander van forse over-

heidsinvesteringen gefinancierd door leningen. Maar de opbrengst van die leningen moet dan verstandig besteed worden, zodat nieuwe belastingopbrengsten gegenereerd kunnen worden en het systeem in evenwicht blijft. Instellingen die het spaargeld van miljoenen mensen beheren, zouden best genationaliseerd worden.

Investeren in volledige tewerkstelling (via jobgaranties) is ook voor haar een doel, maar het moet dan gaan om investeringen die zichzelf op termijn terugverdienen. Goed betaalde jobs creëren voor iedereen is belangrijk om de basis te leggen voor een belastingstelsel dat voldoende inkomsten genereert om overheidsleningen terug te betalen.

Ze ziet uiteindelijk vier wegen om een Green Deal te financieren. De belangrijkste weg is het aangaan van leningen, bijvoorbeeld door het uitschrijven van obligaties door de schatkist. Of het kan gaan om 'green bonds', uitgegeven door een nationale ontwikkelingsbank of groene investeringsbank. Op die manier kan een beroep gedaan worden op de hoge spaartegoeden van veel particulieren. Monetaire kredietcreatie is ook een weg. Maar ze pleit ervoor om monetaire kredietcreatie vooral te gebruiken om leningen te ondersteunen, om met name overheidsobligaties op te kopen op de markt. En ten slotte zijn er belastingen.

Maar die belastingen moeten steeds rekening houden met de draagkracht van mensen. Pettifor is absoluut tegen koolstof-taksen die de gewone man zouden treffen. Voor haar is het bijzonder verdacht dat veel grote bedrijven uitgesproken voorstanders zijn van koolstofheffingen. Zij ziet het als een echt neoliberale oplossing om de zwaksten in de samenleving (mee) te laten opdraaien voor de klimaattransitie. Koolstof-taksen kunnen maar als ze gericht zijn op de grootste vervuilers. Meer algemene groene heffingen kunnen maar als er eerste voldoende alternatieven zijn voor iedereen: voldoende groene stroom, voldoende duurzaam vervoer, enzovoort.

Voor Ann Pettifor is het duidelijk: de mensen moeten de economie weer in handen nemen, niet de hightech biljonairs en niet de oligarchen. En dat kan alleen als we bereid zijn onze handen vuil te maken en aan politiek gaan doen. We moeten lid worden van politieke partijen en meehelpen om de politieke macht over onze economie te herwinnen.

Besluit

Drie vrouwen met een sterk verhaal. Mariana Mazzucato legt de nadruk op de missie, op het doel dat we voor ogen moeten houden en op de democratische samenwerking die nodig is om dit samen te bereiken. Stephanie Kelton deelt dezelfde visie, maar formuleert meer radicale oplossingen. En zorgt zo voor de nodige controverse. Ann Pettifor is even bevlogen, maar blijft nuchter. Ze formuleert meer *down-to-earth* oplossingen, die allicht ook over een breder draagvlak beschikken.

***De overheid is helemaal terug.
En het is nu zaak die overheid
democratisch aan te sturen.***

Maar de analyses zijn alle drie boeiend, en toch vooral ook sterk gelijklopend. De transitie naar een groene en solidaire economie zal maar mogelijk zijn als we het financieel bestel (versta het kapitalisme) grondig hervormen, als we ecologische doelen verbinden met de strijd tegen de ongelijkheid en de strijd voor volledige tewerkstelling. Eén ding is daarbij voor alle auteurs zonneklaar: in deze transitie zal de overheid de leidende

rol spelen. De overheid is helemaal terug. En het is nu zaak die overheid democratisch aan te sturen.

Bio

Johan Malcorps is lid van de Oikos-redactie en fractiesecretaris voor Groen in het Vlaams Parlement.

Noten

1. Daar hoort wel één belangrijke kanttekening bij: de redenering van Kelton gaat op voor de VS, het VK of Japan, en ten dele voor de EU, maar niet voor individuele lidstaten van de eurozone, die geen eigen munt meer controleren. En al helemaal niet voor de meeste ontwikkelingslanden. Hier geeft Ann Pettifor een duidelijker antwoord op (zie verder).
2. New Economics Foundation, A Green New Deal, juli 2008; zie: http://www.neweconomics.org/sites/neweconomics.org/files/A_Green_New_Deal_1.pdf.
3. 'Scheme for the Rehabilitation of European Credit and for Financing Relief and Reconstruction' en 'The Economic Consequences of Peace' (1919).
4. JM Keynes, 'Can America spend its way into recovery' (1934).
5. Voor critici staat MMT voor de 'Magic Money Tree'.